

Interview met Gerard Kosse deel 3: De Crisis en Daarna; 1993 -

Opgetekend begin september 2016 en omgewerkt tot een denkbeeldig kijkje in Gerards brein
Frits Le Roux, 20 oktober 2016, Molleville

Vooraf

In deel 1 "Jeugd en Internaat" was ik de interviewer die slechts de vragen stelde. In deel 2 "Studie, Liefde en Carrière" was ik de biograaf die bij zijn beschrijvingen een grof penseel als pen hanteerde. In dit deel 3 "De crisis en Daarna" ben ik auteur en tegelijk ook acteur. In dit deel kruip ik namelijk in de huid van mijn hoofdpersoon en laat ik mijn verbeelding de vrije loop. Ik moest wel voor deze 'theatervorm' kiezen omdat het verhaal over de laatste fase van Gerards leven me "door de vingers is geglipt". Weliswaar heeft mijn voice recorder de gesprekken over die periode braaf opgenomen en beschikte ik over vele pagina's biografische gegevens, maar beide volstonden niet om de stukjes van de puzzel over die fase aaneengesloten op hun plaats te krijgen. Te veel zaken pasten niet naadloos aan elkaar en kon ik niet met elkaar rijmen. Met als gevolg dat dit deel niet vanzelfsprekend Gerards werkelijkheid is, maar er slechts aan is ontleend. En dat voor zover ik die werkelijkheid begrepen heb. Ik stel me slechts voor wat Gerard zelf over die periode van zijn leven zou hebben kunnen vertellen en kroop in zijn huid. Het doek kan open, het gordijn kan omhoog.

Mijn verhaal over mijn latere jaren vanaf 1993

Frits denkt dat ik moe word van zijn gevraag, maar dat is niet zo. Hij onderbreekt me veel en laat me soms niet uitpraten. Dat is wel lastig. Over het grote belang dat ik aan de liefde hecht wil hij bijvoorbeeld niets horen, terwijl het toch de motor is in mijn bestaan. God allemachtig wat kan ik daar veel over vertellen. De meeste mensen willen gewoon niet weten wat liefde is. Stel je voor dat ze ontdekken dat ze het met surrogaat doen! We hebben nu al drie interview sessies achter de rug en daarin heb ik dingen over mijn leven verteld waar ik nog nooit met iemand over gesproken heb. Maar ik vaar op mijn intuïtie en vertrouw Frits. En de omgeving helpt me daarbij: het is rustig hier, heel rustig. Je hoort niks, geen verkeer, niks, alleen onze stemmen en af en toe een vogel.

Over vertrouwen gesproken: Frits vraagt hoe ik zo stom kon zijn om met kunstoplichters in zee te gaan. "Jij met je psychologie en je intelligentie, hoe kreeg je dat voor elkaar?" Ja natuurlijk was dat stom van me, maar ik was na Bobs dood uitgeput, labiel en erg ongelukkig. Dus toen die lieden me in Zuid-Frankrijk benaderden met hun kunstproject en me beloofden dat een groot deel van de opbrengst naar een aidsfonds zou gaan, ben ik in dat project gestapt. Ze maakten zo handig gebruik van de wankelmoedige toestand waarin ik verkeerde. Sjik die lui hoor en van heel goede huize: Franse Grande Bourgeoisie en Belgische adel. En ze boden me ook meteen een regelmatig inkomen als de verkoop van kunstwerken eenmaal was begonnen. Ik dacht dat het geen kwaad kon om aan de slag te gaan. Het zou me helpen mijn ellende te vergeten. Maar dat was mooi niet het geval. Integendeel, ik kwam er nog verder door in de put! Achteraf gezien had ik die lui meteen moeten wantrouwen. Want toen ik door hen naar Moskou en Houston werd gestuurd, om aspirant-kopers warm te maken voor bepaalde kunstwerken, merkte ik al dat ik werd geschaduwd. In opdracht van henzelf bleek later. Maar ja, wist ik veel. En dan die toestanden daarna! Afgezet worden op een autoweg en

dan snel over de afrastering klimmen om op een B-weg in een andere auto te stappen. Je gelooft me niet hè; nou het was net als in de film. Al gauw werden er door experts van Sotheby's vraagtekens geplaatst bij een werk van Braques. Ik confronteerde mijn opdrachtgevers daarmee. Die lieten hun vriendelijke gezicht toen vallen en in een poging me te dwingen verder mee te werken werd ik bedreigd. Ik sloeg op de vlucht; weg uit Zuid-Frankrijk. Via mijn connecties ben ik bij heel goede advocaten terechtgekomen; dure jongens die ik met geld van mijn Togolese vriend Prins Noël Adjallé heb kunnen betalen. Zonder hem had ik het absoluut niet gered. Maar die benauwende toestand heeft wel lang geduurd. Verschrikkelijk was dat. Ik had bewijsmateriaal in handen dat ik aan de politie kon doorspelen. Ook daardoor werd ik door die oplichters achtervolgd en bedreigd. Mooi dat ze me niet gevonden hebben! Ik had begrepen dat ik uit hun zicht moest blijven totdat mijn advocaten het zaakje rond hadden. Niemand wist waar ik zat. Ik zat een poosje bij vrienden in Duitsland, bij Michael en Wolfgang, en later vond ik gastvrij onderdak bij Han en Theo in Hilversum. Het klinkt misschien wat melodramatisch, maar aan mijn vrienden heb ik wel mijn leven te danken. Pas een half jaar na mijn avontuur, kon ik weer terug naar mijn flat in de Gouden Leeuw in Amsterdam.

Inmiddels waren de meeste van mijn vrienden uit het zicht verdwenen. Dat zie je wel vaker als een stel uit elkaar valt doordat een partner overlijdt. Maar ik nam zelf geen initiatief om de banden weer aan te halen; vooral omdat ik mijn achterdocht niet meer kwijtraakte. Ik bleef maar denken dat mensen het op mij gemunt hadden en liep argwanend en ontredderd door de stad. Ik was er wel en ik was er niet; het was alsof ik zweefde. Neuken moest ik, lichamelijke voeten zien te krijgen. Ik had heel wat seks in die tijd. Patrick, een van mijn jonge minnaars, zei dat ik hulp moest gaan zoeken omdat ik bij het klaarkomen hem voortdurend Bobby noemde. Hij zou wel met me meegaan naar het RIAGG, want zo kon het immers niet verder gaan. Ik bleef maar in de war.

Ja, daar kijkt hij van op die Frits; dat ik hem dit allemaal zo maar zit te vertellen: Gerard als geflipte kunstzwendelaar die psychologische hulp nodig heeft. Maar Frits moet zich wel realiseren dat ik, toen ik besloot me door hem te laten interviewen, ook besloot om hem alles te vertellen. Mijn oud-klasgenoten en de jongens van het internaat mogen best weten hoe ik geleefd heb. Maar dan wel precies zoals het was; zonder iets te verbloemen. Daarom heb ik hem ook al die biografische gegevens vooraf opgestuurd: keurig in periodes gerangschikt en voorzien van schema's met veel toelichtingen. Meer dan honderdvijftig pagina's. Ik zag aan zijn gezicht dat hij dat overdreven vond. "*Ik ben je biograaf niet*", zei hij. Maar ik heb nou eenmaal geen keus; als ik iets doe dan doe ik het goed. Dan moet het ook allemaal kloppen. Misschien denkt hij nu dat ik een onverbetterlijke beheerser en een dwingeland ben. Maar dat ben ik niet. Ik oefen geen macht uit op anderen. Wel houd ik ervan om sturende invloed uit te oefenen; dat wel. Dat heb ik mijn hele leven gedaan. Maar toen ik terug was in Amsterdam viel er niets meer te beïnvloeden. Ik was zelf onder invloed, van 'kwade geesten' leek het, want het spookte in mijn hoofd. Mijn Surinaamse minnaar Patrick zei eens dat het leek alsof de geest van Bob wilde voorkomen dat ik seks met hem had. Maar dat kon niet. Bob was nooit jaloers. Wel was het zo dat ik Bob nog overal bij bleef betrekken, en hem zelfs meende te zien. Ook daarom ben ik hulp gaan zoeken.

Misschien had ik Frits moeten zeggen dat hij niet over alles wat ik vertel schrijven kan. Niet over die seks en zo, want dat kan best verkeerd begrepen worden. Hoewel, zonder mijn

minnaars had ik het niet gered, was ik nooit weer zo snel overleind gekrabbeld. Die zwarte jongens vonden het niet zo raar dat ik hevig depressief werd. Ze begrepen heel goed dat het leven zich tegen mij had gekeerd. Daarom namen Jelmar en Patrick me ook mee naar het RIAGG en bleven bij het intakegesprek. Dat hadden ze bij die instelling nog niet eerder meegemaakt. Irene Meijer heette ze, mijn psychotherapeute. En ze was heel goed in haar vak. In het begin ging ik drie keer in de week naar haar toe. En als ze zei dat het verstandig was, soms zelfs vaker. Ze heeft me weer op de been geholpen; vooral door me te dwingen naar de zin van mijn bestaan te zoeken. Ook moest ik deelnemen aan sportprogramma's en me elke dag in het zweet rennen. Dat bleek erg effectief. Meer dan een half jaar ben ik bij Irene in therapie geweest. Daarna volgden nog wat vervolg- en evaluatiesessies.

Nou moet ik toch opeens denken aan mijn tijd in het internaat. Daar kreeg ik ook therapiesessies. Dat was na een hevige ruzie met de pastoor van mijn geboortedorp. Ik was laaiend over de leugenachtige gekwezeld tekst die op het bidprentje van mijn moeder stond. Die tekst ontkende de ellende waarin ons gezin had geleefd. Ik voelde me miskend en verward. De directie van het internaat werd bij die ruzie betrokken en zorgde ervoor dat ik therapie kreeg. Dat ging nogal schimmig toen, in 1964, want op het internaat mocht niemand weten dat ik bij een psychiater liep. Maar die therapie heeft me toen heel goed geholpen, en ik vond het een opluchting dat die psychiater me mijn levensverhaal liet opschrijven. Daardoor namen mijn jeugdervaringen behapbare dimensies aan.

Ook van mijn therapeute Irene Meijers moest ik schrijven. Eigenlijk ben ik toen begonnen aan de biografie over Bob. Op Irene's aandrang moest ik korte verhaaltjes over vroeger of over Bob produceren. Mijn vrienden drongen daar ook op aan. En ik kreeg toen langzaam door dat de 'Beau Monde' definitief voor mij had afgedaan; dat ik een andere levensstijl wilde vinden. Het hielp ook, toen ik letterlijk geen cent meer had, dat ik een tijdelijke uitkering van de sociale dienst kreeg. Met moeite ben ik uit dat diepe dal gekomen. Pas twee jaar na Bobby's dood kon ik weer beginnen met het maken van plannen voor een nieuw bestaan.

Wat zei je? Vroeg je of mijn geloof me daarbij geholpen heeft? Hoe kom je daar nou bij? Ik had helemaal niets meer met roomsen en andere vormen van het christendom. Alleen de muziek die erbij hoorde en de christelijke kunst interesseerden me nog. Al vanaf 1970 ben ik overtuigd humanist. Al die geloven en religies beschouw ik als menselijke creaties, als cultuur- en tijdgebonden pogingen om de essentie van ons bestaan te begrijpen. Maar ik hecht wel sterk aan mystiek en zie ook dat rituelen vreselijk belangrijk kunnen zijn om het onzegbare en het ongrijpbare te kunnen ervaren. Ook heb ik het nodig om ergens bij te horen. Die behoefte is sterk hoor. Ik hoorde vroeger immers nergens bij. Maar ik wil alleen bij mensen horen die me accepteren zoals ik ben. Zulke mensen heb ik in Afrika getroffen en in het Caribisch gebied. Overal noemen ze me daar een witte neger. Wel sloot ik me aan bij het Humanistisch Verbond. Verder heb ik me nergens bij aangesloten. Ja, bij Yves, dat wel. Gelukkig maar, want zonder relatie kan ik niet goed functioneren. Dat ik Yves heb ontmoet heeft me veel geholpen. Door hem heb ik mijn leven weer beter en sneller op gang kunnen brengen. Maar religie: Neen, daar heb ik niks mee. Ik geloof in een individuele beleving van geestelijk leven en heb me daarom ook verdiept in niet-godsdienstige levensfilosofieën zoals die van het Boeddhisme. Ook heb ik studie gemaakt van het animisme, de Vaudou en de reïncarnatie-gedachte die ze allen gemeenschappelijk hebben. Je verbonden voelen met een groter geheel is niet zo naïef als het lijkt hoor. Ook de Westerse wetenschap houdt zich daar al lang mee bezig. We laten

overall voetstappen achter. Op de harde schijf van het menselijk bestaan wordt niets gewist. Echt waar. Er zijn heus veel meer invloeden in en op ons leven dan we denken of willen toegeven. Daarom vind ik zwarte mensen ook zo boeiend; die hebben daar gewoon veel meer weet van en hebben daar in hun dagelijks leven ook ruimte voor.

Maar hoe kwam ik daarop? Oh ja; een bestaan opbouwen en geld verdienen; dat was het. Zwarte en uitheemse culturen hadden altijd al mijn interesse. In Hilversum bleek dat al, en later waren al mijn vrijwilligersprojecten gesitueerd in de zogenoemde 'ontwikkelingslanden'; vooral in zwart Afrika. Nadat ik mijn crisis te boven was gekomen besloot ik een beroep te maken van mijn hobby's en die dus te gaan professionaliseren. Ik was er namelijk achter gekomen dat ontwikkelingshulp vooral functioneerde om Westerse belangen te dienen. Het meeste geld stroomde terug naar de donorlanden; vaak nadat de projecten eerst de boel plaatselijk hadden ontwricht. We zouden ze wel even helpen om net zo rijk en beschaafd te worden als ons. Die superioriteitswaan ging totaal voorbij aan de bestaande manieren van geluk-beleving en zingeving. Gewild en ongewild werd die landen klein en armlastig gehouden. En onder het mom van 'ontwikkeling' werden hen uitbuitcontracten, nutteloze technologie en onrechtvaardige bestuursvormen door de strot geduwd. Daarmee zijn ze er alleen maar op achteruit gegaan als je kijkt naar levenskwaliteit, saamhorigheidsgevoel, cultureel besef en geluk.

Ik bedacht dus, dat als ik nu eens zou kunnen helpen om dat om te buigen door ervoor te zorgen dat die zwarten beter voor hun eigen belangen konden opkomen! Door op eigen cultuur geïnspireerde projecten aan te sturen en te begeleiden; door zwarten te trainen beter te onderhandelen met kapitaalverstrekkers; door die uitbuiters om de tuin te kunnen leiden zonder dat ze het vermoeden. Daar kon ik werk van gaan maken! Dus ging ik weer studeren; vooral om mijn economische en antropologische kennis te vergroten. Ook volgde ik humanistiek op doctoraalniveau om de zingevingskwesaties niet uit het oog te verliezen. Omdat Yves in mijn leven was gekomen, had ik daar ook de rust voor gekregen.

Ik zie hem denken, die Frits, hij gelooft niet dat het zo is gegaan. Okay, die omslag was niet gemakkelijk, geloof me maar; maar ik moest wat, en ik was nog geen vijftig! Ik zou in elk geval geen compromissen meer sluiten en wilde alleen nog werk zoeken dat ik zag zitten. Ik had kennis van het functioneren van overheden en wist veel van beleidsbeïnvloeding. Daarbij wist ik ook hoe ik om moest gaan met elites en had ik veel interessante contacten in het Caribisch gebied en in Afrika. En natuurlijk sprak ik mijn talen vloeiend. Ik zou me als adviseur en consultant profileren voor ontwikkelingsprojecten op lokaal en regionaal niveau. En tegelijkertijd zou ik mijn diensten aanbieden aan de hoogste bestuurslagen van die landen. Ik wilde hen helpen bij het ontwikkelen van beleidsplannen waar het land echt wat aan had. Natuurlijk hoorde daarbij dat ik moest aangeven hoe geldstromen en leningen voor eigen voordeel konden worden aangewend.

Na een paar telefoontjes had ik al werk. Ik kon zelfs kiezen. 'No cure no pay'; dat wel. Maar al gauw had ik succes met mijn veranderingsvoorstellen voor structuren en processen. En dat leverde mijn opdrachtgevers geld en bestuurlijke vrijheid op. Het gaf mij voldoening en dat is ook heel belangrijk voor mij. Mijn naam hoefde niet genoemd te worden. Bekendheid kon me niks schelen. Wel vond ik het belangrijk dat ik door de mensen die ik hoog achtte en door mijn opdrachtgevers werd gewaardeerd. Ik overlegde met ministers, hoge ambtenaren,

traditionele leiders en met andere mensen die invloed en macht hadden. Dat boeide me enorm en ik heb er veel van geleerd.

Daar kijk je van op hè?! Je dacht zeker dat Gerard de Beau Monde opnieuw, maar dan in Afrika had opgezocht! Dat lijkt maar zo. Maar het is waar: ik had personeel dat overal voor zorgde, inclusief boys die mijn koffers droegen en ik reed veel in grote terreinwagens met chauffeur. Maar ik baggerde ook met lieslaarzen door de modder en zat vol spetters achterop motoren en brommers op weg naar dorpen waar ze nagenoeg nooit witte mensen hadden gezien. Ik kwam de Beau Monde wel tegen. Daar ontkom je niet aan als er al veel geld in het geding is. Maar ik maakte er mentaal geen deel meer van uit. Het ging mij erom de arme sloebers te helpen zich te weren tegen Westerse en Chinese uitbuiters en hun handlangers. Hoogstwaarschijnlijk deed ik dat werk uit plaatsvervangende schaamte voor de mensenwaardige armoede van de Afrikaanse massa's; net zoals ik me in mijn jeugd jaren schaamde voor de armoede en de geestelijke ellende van ons gezin.

Naast werk voor dorpsgemeenschappen en lokale ontwikkelingsorganisaties, ontwikkelde ik overdraagbare trainingsprogramma's voor beleidskader, met daarin kennis en vaardigheden die ze konden gebruiken bij hun onderhandelingen en samenwerking met bijvoorbeeld het IMF, de EU-ontwikkelingssamenwerking en Multinationals. Nooit hebben die partijen gemerkt hoe ik hun belangen verzwakte ten bate van de onderliggende zwarte partij. Ik ging weer helemaal op in mijn werk en was vaak van huis. Yves vond mijn inspanningen best. Hem had ik intussen geholpen bij zijn inburgering in Nederland waardoor hij zijn eigen leven als psychogeriatrisch verzorger kon leven. Ik breidde mijn werk verder uit en hielp in Ghana en Togo ook oude vorstendommen hun invloed en bindende kracht te blijven uitoefenen door te moderniseren en corruptie te bestrijden. Veel van hun in het Westen afgestudeerde landgenoten hadden de democratische staatsvorm uit die landen overgenomen, maar vaak botsten die met de oude tradities en organisatiestructuren die hun efficiëntie en nut eeuwenlang hadden bewezen. Ik hield er veel goede contacten aan over en leerde vooral het Ewé: de taal van mijn allerbeste adellijke vrienden in Togo en van onze pleegzoon Ben-Wolanya.

Mijn werk ging een paar jaar heel erg goed en ik verdiende ruim. Maar eind jaren negentig brachten twee ernstige hartaanvallen mijn leven opnieuw tot stilstand. Ik had te veel hooi op mijn vork genomen. Beide keren lag ik bijna drie weken op de intensive care, waarop telkens maanden van revalidatie volgden. Ik moest het rustiger aan gaan doen en ontspanning zien te vinden. Makkelijk was dat niet. Maar het is me uiteindelijk gelukt. Ik ging minder werken, schafte de strakke deadlines af en beperkte de hoge eisen die ik altijd aan mezelf stelde. Ook zette ik het trainen van zwart kader op een heel laag pitje. Ik moest vooruitkijken, vooral ook omdat Yves heel veel jaren jonger is dan ik, en we nog een toekomst voor ons *samen* wilden hebben. Mijn bezoeken aan Afrika werden daarom minder en ook steeds korter.

Ik realiseer me opeens dat Frits wel heel veel geduld moet hebben om al die verhalen van mij aan te horen. Maar zelf heb ik niet gevraagd om geïnterviewd te worden. En wat hij voor belang bij deze interviews heeft, weet ik eigenlijk niet. En dat ga ik hem ook niet vragen. Ik vind het gewoon leuk hier in de weidse stilte van het lege Zuid Franse land. Hier praat ik heel gemakkelijk merk ik. Frits fungeert als een spiegel waarin ik steeds scherper mezelf zie zoals ik ben en heb geleefd. En meer en meer dringt het tot me door dat ik eigenlijk wel trots kan

zijn op mijn leven. Maar ik heb hem nog lang niet alles verteld: niets over mijn huidige talrijke vrijwilligers-werkzaamheden, de vele boeken die ik lees, de culturele bezigheden waaraan Yves en ik ons hart ophalen, de straatarme gezinnetjes die ik begeleid. Daar kan ik nog uren over praten. Voor mij is het gegeven om voor anderen te zorgen altijd essentieel gebleven: anderen helpen om voor zichzelf te zorgen. Het kan best zo zijn dat ik met deze bezigheden het tekort in mijn eigen jeugd probeer te compenseren. Maar wat geeft dat? Ook mijn behoefte aan gebeurtenissen die bijzonder, buitenissig of exotisch zijn, komt waarschijnlijk voort uit mijn saaie, prikkelarme jeugd. Als kind en als jongen heb ik me bovendien altijd wezenloos voor mijn omgeving geschaamd. We telden niet mee en dus ging ik opvallen door uitzonderlijk prestaties te leveren, door hulpvaardig te zijn en door aandacht te schenken aan mijn uiterlijk. Mijn afkeer en schaamte verdrong ik. Ik liet me zien en begon om bevestiging en bewondering te vragen. Waarschijnlijk gedraag ik me daardoor nog steeds veel extravaganter dan veel andere mensen. In Hilversum had ik dat trouwens ook al. Daar liep ik in een getailleerd, veelkleurig gestreept jasje rond tot ongenoegen en misprijzen van diverse fraters. Veel van die dingen die ik zeg, zie ik nu pas, nu ik er met Frits over zit te praten. Maar voor begrip en inzicht en de acceptatie van onvolkomenheden is het gelukkig nooit te laat.

Naschrift:

Voor iemand die van schrijven houdt is het smullen geblazen als je zo'n kleurrijk persoon als Gerard voorgeschoteld krijgt. Het was weliswaar een hele klus om hem in beeld te brengen, maar ik heb er met veel plezier aan gewerkt. Echter, voor alles wat ik Gerard heb laten zeggen durf ik mijn hand niet in het vuur te steken. Het zijn vooral mijn eigen selecties en interpretaties die ik heb opgevoerd. Maar één ding is duidelijk: met behulp van onze gesprekken en met het materiaal dat hij me toestuurde, heb ik een uit zijn hart sprekende man laten zien. Over het waarheidsgehalte van mijn tekst maak ik me geen zorgen, want ik ken Gerard inmiddels goed genoeg om te weten dat hij het beslist niet zal nalaten om zaken recht te zetten, toe te lichten of aan te vullen als hij dat nodig acht. Dus ook dit deel kan nog zomaar een vervolg krijgen.

FLR